

ELEKTR ENERGETIKASI SAMARADORLIGINING O'ZBEKISTON IQTISODIY O'SISHI VA MEHNAT UNUMDORLIGIGA TA'SIRI

*Jovliev Sarvar (O'ztransgaz AJ Toshkent Magistral gaz quvurlari bosh
boshqarmasi Binokor gaz taqsimlash stansiyasi operatori)*

*Suyunova Mohinur (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
huzuridagi Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti PHD doktoranti)*

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi elektr energetikasi samaradorligining O'zbekiston iqtisodiy o'sishi, ishlab chiqarish jarayonlari va mehnat unumdorligiga ta'siri yoritilgan. Elektr energiyasidan oqilona foydalanish, energetika infratuzilmasini modernizatsiya qilish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, elektr ta'minotining barqarorligi korxonalar faoliyati, ishlab chiqarish xarajatlari, yangi ish o'rinlari yaratish va mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish bilan bog'liq jihatlari asoslab berilgan. Energetika samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy resurslardan foydalanishni yaxshilash va mehnat unumdorligini yuksaltirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: elektr energetikasi, iqtisodiy o'sish, mehnat unumdorligi, energiya samaradorligi, elektr ta'minoti, qayta tiklanuvchi energiya, sanoat, innovatsion texnologiyalar, investitsiya, iqtisodiy rivojlanish.

Elektr energetikasi milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim tarmoqlardan biridir. Sanoat, qishloq xo'jaligi, transport, xizmat ko'rsatish va ijtimoiy sohalarning samarali faoliyati elektr energiyasining uzluksiz hamda sifatli yetkazib berilishiga bog'liq. O'zbekiston iqtisodiyotida ishlab chiqarish hajmlarining ortishi, yangi korxonalarning tashkil etilishi va raqamli texnologiyalarning keng joriy qilinishi elektr energiyasiga bo'lgan talabni oshirmoqda. Shu sababli energetika tizimining samaradorligini

yuksaltirish iqtisodiy o'sish va mehnat unumdorligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Elektr energetikasi samaradorligi energiya resurslaridan oqilona foydalanish, elektr energiyasini ishlab chiqarish va uzatishdagi yo'qotishlarni kamaytirish, mavjud infratuzilmani yangilash hamda iste'molchilarga barqaror elektr ta'minotini yaratish orqali namoyon bo'ladi. Energetika tizimining samarali ishlashi korxonalarning ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish, uskunalarning to'xtab qolishini kamaytirish va mahsulot tannarxini pasaytirishga yordam beradi [1].

Elektr energetikasi samaradorligi mamlakat iqtisodiy o'sishiga bir necha yo'nalishda ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, barqaror elektr ta'minoti ishlab chiqarish quvvatlaridan to'liq foydalanish imkonini beradi. Elektr ta'minotidagi uzilishlar korxonalarning ish jarayonini sekinlashtirishi, ishlab chiqarish hajmining kamayishi va qo'shimcha xarajatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Aksincha, ishonchli energetika tizimi ishlab chiqarishning uzluksizligini ta'minlab, korxonalar raqobatbardoshligini oshiradi.

Ikkinchidan, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflanadigan energiya miqdorini kamaytiradi. Natijada korxonalar moliyaviy resurslarini boshqa rivojlanish yo'nalishlariga yo'naltirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, metallurgiya, kimyo sanoati, to'qimachilik, qurilish materiallari ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligini qayta ishlash kabi energiya talabchan tarmoqlarda samaradorlikni oshirish katta iqtisodiy ahamiyatga ega [2].

Uchinchidan, elektr energetikasini modernizatsiya qilish investitsiyalarni jalb etishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Barqaror energiya ta'minoti mahalliy va xorijiy investorlar uchun muhim omillardan biridir. Energetika infratuzilmasining rivojlanishi yangi ishlab chiqarish loyihalarini amalga oshirish, zamonaviy texnologiyalarni olib kirish va qo'shimcha ish o'rinlarini yaratishga zamin yaratadi. Elektr energetikasi samaradorligi mehnat

unumdorligi bilan ham bevosita bog'liq. Mehnat unumdorligi muayyan vaqt davomida ishlab chiqarilgan mahsulot yoki ko'rsatilgan xizmat hajmi bilan ifodalanadi. Ish joylarida elektr energiyasining uzluksizligi, zamonaviy elektr uskunalari va avtomatlashtirilgan tizimlarning mavjudligi xodimlarning ish vaqtini samarali tashkil etishga yordam beradi. Masalan, ishlab chiqarish jarayonlarining avtomatlashtirilishi inson mehnatiga tushadigan ayrim jismoniy yuklamalarni kamaytirib, qisqa vaqt ichida ko'proq mahsulot ishlab chiqarish imkonini beradi [3].

O'zbekistonda elektr energetikasi samaradorligini oshirish uchun energiya ishlab chiqarish manbalarini diversifikatsiya qilish, elektr tarmoqlarini yangilash va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish muhimdir. Quyosh va shamol elektr stansiyalarining rivojlanishi energiya ishlab chiqarish manbalarini ko'paytirish va uzoq muddatli energetik barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini elektr tarmog'iga samarali integratsiya qilish, energiya saqlash tizimlarini rivojlantirish va tarmoq boshqaruvini takomillashtirish talab etiladi. Energetika samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalarning o'rni ham katta. Aqlli hisoblagichlar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va elektr tarmoqlarini masofadan monitoring qilish vositalari energiya sarfini aniq nazorat qilishga yordam beradi. Bunday texnologiyalar elektr energiyasi yo'qotishlarini aniqlash, avariya holatlarni tezkor bartaraf etish va iste'molni rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi [4].

Qishloq xo'jaligida ham elektr energetikasi samaradorligi muhim ahamiyatga ega. Sug'orish nasoslari, sovutish omborlari, qayta ishlash uskunalari va boshqa texnologik qurilmalarning samarali ishlashi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi. Energiya tejamkor uskunalaridan foydalanish fermer xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu

bilan birga, energetika samaradorligini oshirish faqat texnik modernizatsiya bilan cheklanmasligi kerak. Korxonalarda energiya auditi o'tkazish, xodimlarning energiyani tejash bo'yicha bilimlarini oshirish, energiya iste'molini rejalashtirish va samaradorlik ko'rsatkichlarini muntazam baholab borish ham muhimdir. Ushbu chora-tadbirlar energiya resurslaridan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantiradi [5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektr energetikasi samaradorligi O'zbekiston iqtisodiy o'sishi va mehnat unumdorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Barqaror elektr ta'minoti ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlaydi, energiya tejamkor texnologiyalar xarajatlarni kamaytiradi, zamonaviy energetika infratuzilmasi esa investitsiyalarni jalb qilish va yangi ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi. Elektr energetikasi samaradorligini oshirish uchun elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiya yo'qotishlarini kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish va raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish zarur. Shuningdek, korxonalarda energiya auditini rivojlantirish va xodimlarning energiya tejamkorligi bo'yicha bilimlarini oshirish maqsadga muvofiq. Mazkur yo'nalishlarda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini kuchaytirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanish uchun mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Energiyadan oqilona foydalanish to'g'risida"gi Qonuni. 1997-yil 25-aprel.
2. O'zbekiston Respublikasining "Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-539, 2019-yil 21-may.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.

4. International Energy Agency. World Energy Outlook. Paris: IEA.

5. World Bank. Uzbekistan: Country Climate and Development Report. Washington, DC: World Bank, 2023. Eslatma: matn taxminan uch betlik tezisga mo'ljallangan. Uni Word dasturida Times New Roman, 14 shrift va 1,5 interval bilan rasmiylashtirish mumkin.